

УДК 332.2

Косінський П. М., аспірант

Луцький національний технічний університет

**ІНСТРУМЕНТИ
ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ
ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ
ПРОМИСЛОВОЇ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬГОСППРОДУКЦІЇ**

У даній статті обґрунтовано напрями застосування інструментів економічного стимулювання збільшення обсягів промислової переробки сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, харчова промисловість, продукти харчування, переробні підприємства, економічне стимулювання.

Kosinskyi P.

**INSTRUMENTS OF ECONOMIC STIMULATION
OF INCREASE OF INDUSTRIAL PROCESSING
OF AGRICULTURAL PRODUCTS**

This article substantiates the importance of the food industry for Ukraine. It is revealed that its special role is determined by the great social value of products manufactured at its enterprises.

The author analyzed the structure of the enterprises of the food industry of our country and the main types of products that they produce.

This article determines the importance of processing enterprises in the food industry of Ukraine, their role and tasks are determined. The author conducted an analysis of the production of certain types of food products using the statistics of the last three years.

In the course of the study, it was discovered that in recent years there has been a tendency to decrease the volume of production of the main types of foodstuffs and the main reasons that contributed to it have been identified. Taking into account the importance of the food industry for the country's population and its economic growth, the author emphasizes that business entities and the state should find ways to prevent the negative trends in the food industry and encourage enterprises to process food raw materials for development.

In this regard, the emphasis was put on the implementation of economic incentives for processing enterprises in the food industry and agricultural producers from the state side. The basic directions and tools of economic stimulation are determined. The author invites food processing companies to look for their market niche, to study the market and consumers.

According to the author, to stimulate business entities to actively engage in food industry can be fully exempted from VAT, partially lowering the tax rate on profits, providing state benefits and interest-free loans to priority processing industries of the industry, as well as those with significant potential for its development, carrying out innovative and investment stimulation of food industry enterprises.

Thus, the economic stimulation of the processing enterprises of the food industry will create the proper conditions for their development, provide the population with food and will increase its supply abroad.

Key words: food industry, food, processing enterprises, economic stimulation.

Косинский П. М.

ИНСТРУМЕНТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ УВЕЛИЧЕНИЯ ОБЪЕМОВ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПЕРЕРАБОТКИ СЕЛЬХОЗПРОДУКЦИИ

В данной статье обоснованы направления применения инструментов экономического стимулирования увеличения объемов промышленной переработки сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: сельскохозяйственная продукция, пищевая промышленность, продукты питания, перерабатывающие предприятия, экономическое стимулирование.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Однією з найважливіших галузей промисловості будь-якої країни є саме

харчова, адже виробництво продуктів харчування задовольняє первинні потреби людей та суспільства у їжі, тим самим забезпечуючи їх енергією необхідною для продовження життя.

Особлива роль харчової промисловості будь-якої країни визначається великим соціальним значенням продукції, що випускається на її підприємствах. В процесі виробництва продовольства специфічно поєднуються природні, кліматичні, економічні, геополітичні, соціальні та екологічні чинники життєдіяльності населення [9, с. 12].

Нажаль, в останні роки вітчизняні підприємства харчової галузі знаходяться в несприятливому для них становищі, або припиняють свою діяльність. Це зумовлено, зокрема тим, що аналоги імпортних продовольчих товарів хоч і є дорожчими, проте мають набагато вищі якісні показники, а тому становлять суттєву конкуренцію для вітчизняних. А це, в свою чергу, значно знижує виробничу активність підприємств харчової промисловості у середині держави, що становить певну загрозу для економіки країни. Також, розвитку даних переробних виробництв заважає брак досвіду, застаріла малоєфективна виробничо-технічна та технологічна база, нестача фінансово-інвестиційних ресурсів, низька інноваційна активність, неналежна державна підтримка тощо.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Стан харчової промисловості України, чинники і перспективи її розвитку досліджуються такими вченими, як М. П. Бутко [1], Л. В. Дейнеко [4], Т. Л. Мостенська [3], Г. М. Тарасюк [5], Ю.Р. Юхновський [6], Т. В. Якимчук [10] та інші. Однак не повністю розкритим є питання вибору ефективних інструментів економічного стимулювання збільшення обсягів промислової переробки сільськогосподарської продукції за рахунок прискореного розвитку переробних підприємств харчової промисловості.

Цілі статті полягають в обґрунтуванні напрямів застосування інструментів економічного стимулювання збільшення обсягів промислової переробки сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Харчова промисловість пов'язана майже з усіма сферами господарства країни, проте, особливо розвиненими є зв'язки із сільським господарст-

вом, так як воно надає основну сировину для виробництва та переробки продуктів харчування.

Харчову промисловість України формує молочна, м'ясна, рибна та харчосмакова промисловість. Динаміку основних видів продукції харчової промисловості нашої держави відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Виробництво окремих видів продукції
харчової промисловості в Україні впродовж 2014–2016 рр. *

Види продукції харчової промисловості	Роки			Відхилення, %	
	2014	2015	2016	2016/ 2015	2015/ 2014
Продукція м'ясної промисловості, тис т	1480,8	1472,1	1537,3	4,4	-0,6
Продукція молочної промисловості, тис т	1908,7	1691,8	1673,1	-1,1	-11,4
Алкогольні напої, млн дал	279,1	228,5	208,7	-8,7	-18,1
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), тис т	440	264	243	-8,0	-40,0
Суміші соків фруктових та овочевих, тис т	246	201	203	1,0	-18,3
Овочі консервовані натуральні, тис.т	144	145	143	-1,4	0,7
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), тис т	4401	3716	4412	18,7	-15,6
Маргарин і жири харчові подібні, тис т	271	192	187	-2,6	-29,2
Борошно, тис т	2358	2211	2085	-5,7	-6,2
Крупи, тис т	350	358	373	4,2	2,3
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, тис т	1357	1232	1160	-5,8	-9,2
Печиво солодке і вафлі, тис т	299	249	249	0,0	-16,7
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, тис.т	103	89,5	85,3	-4,7	-13,1
Цукор білий кристалічний буряковий, тис т	2053	1459	1997	36,9	-28,9
Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао (крім какао-порошку), у пакуваннях масою менше 2 кг, тис т	235	183	171	-6,6	-22,1
Соуси і продукти для приготування соусів; приправи та прянощі змішані інші, тис т	170	153	148	-3,3	-10,0
Лжа та страви, готові, з виробів макаронних, тис т	95,1	117	104	-11,1	23,0
Продукти молоковмісні, інші, тис т	174	156	154	-1,3	-10,3

* сформовано за даними джерела: [2]

Як бачимо, впродовж останніх років, спостерігається тенденція до зниження обсягів виробництва основних видів продукції харчування. Причиною цьому стали недостатня купівельна спроможність населення країни, висока конкурентоспроможність імпортних товарів-замінників, висока собівартість харчових продуктів, що виробляються тощо. Також, у зв'язку з підвищенням цін на сільськогосподарську продукцію, переробні підприємства харчової промисловості зменшують закупки основної сировини, тому аграрії збільшують її постачання за кордон. Дане явище є доволі несприятливим для економіки країни, адже спад промислового виробництва продуктів харчування сповільнює економічний розвиток держави, а в даному випадку становить загрозу продовольчої кризи.

Дуже помітним є спад виробництва у молочній промисловості, продукція якої відіграє доволі важливе значення у раціоні людей. Це пояснюється, перш за все скороченням поголів'я корів в Україні в 2016 році на 2,7% (до 2,1 млн голів), що спричинило зниження виробництва молока. За аналітикою Ради з питань експорту продовольства (UFEB), за останній рік виробництво молока також зменшилося на 3% – до 10,3 млн. тон. За прогнозами, цього року виробництво молока не перевищить обсяги, а деякі експерти передбачають спад на ще 1–5%. Скороченню виробництва молочних продуктів (впродовж останніх 10 років знизилося на 11% або 203, 5 тис т) в Україні пояснюється також зниженням їх споживання [7, с. 1–2].

Також, суттєві зміни помітні у харчосмаковій промисловості. Впродовж трьох останніх років знизилося виробництво соків фруктових та овочевих (зменшилося на 40% у 2015 році та на 8% у 2016 році), борошна (на 6,2% у 2015 році, 5,7% у 2016 році), хлібобулочних виробів (на 9,2% та 5,8% та у 2015 та 2016 роках відповідно), макаронних виробів (на 4,7% у порівнянні з 2015 роком та на 13,1% у порівнянні з 2014 роком), алкоголю (на 8,7%, у порівнянні з 2015 роком та на 18,1%, у порівнянні з попереднім роком).

Враховуючи важливість харчової промисловості для населення країни та її економічного зростання суб'єкти господарювання та держава повинні знайти шляхи вирішення запобігання

негативних тенденцій у сфері харчової промисловості та спонукати підприємства по переробці продовольчої сировини до розвитку, здійснюючи їх економічне стимулювання.

Доцільно стверджувати, що стимули до здійснення підприємством діяльності створюють самі покупці, адже створюють попит на той чи інший товар (послугу). Тому, пропонується переробним підприємствам харчової промисловості шукати свою ринкову нішу, вивчати ринок та споживачів (щоб знати, що є зараз актуальним, модним).

Так, наприклад, жоден з експертів чи учасників ринку 3–4 роки тому не спрогнозував нинішнє зростання обсягів виробництва консервної продукції на 30–40%. Нині відбувається нарощення обсягів консервів – переважно завдяки державним замовленням на потреби українського війська. Це завжди було однією з особливостей цього сегмента ринку, коли більш ніж половину від загальних обсягів виготовленої продукції становлять держзакупівлі – держрезерв, МНС, Міністерство оборони, МВС й інші державні органи [6, с. 2].

Враховуючи те, що в світі набуває популярність споживання органічної продукції, зокрема з льону: цілого й розмеленого насіння, олії, одягу, косметики, фармацевтичних препаратів, – українські аграрії зацікавлені в розвитку льонярства, зокрема органічного.

Адже водночас це не тільки повернення в обіг цінної культури зі створенням робочих місць, реформуванням та розвитком сільської місцевості, а й величезна економічна вигода для всієї країни [8, с. 2].

Здійснюючи економічне стимулювання переробних виробництв потрібно виходити з того, що попит на харчовому ринку створюють споживачі, а сировину для переробки харчовим підприємствам надає сільське господарство, тому логічним буде заохочення всіх перелічених суб'єктів: держава надає дотації сільськогосподарським виробникам, вони, в свою чергу, стимулюють переробні підприємства, продаючи їм сировину за нижчими цінами, що зробить продукти харчування доступними для місцевого населення.

Узагальнена схема економічного стимулювання сільгоспвиробників і переробних підприємств харчової промисловості представлена на рис. 1.

Рис. 1. Схема економічного стимулювання сільгоспвиробників та переробних підприємств харчової промисловості

Щоб зробити продукти харчування доступними для кінцевого споживача (лише в межах України) пропонується звільнити всіх учасників процесу виробництва та переробки від сплати ПДВ, так як він збільшує додану вартість продукції, а по суті його кінцевим платником і є той самий споживач. Держава стимулює переробні підприємства харчової промисловості урізавши їм податок на прибуток удвічі і створює з даних фінансових надходжень резервний фонд, кошти з якого надходять до сільськогосподарських виробників у вигляді дотацій. Таким чином, аграрії прагнуть продавати більше сировини промисловим підприємствам, а останні, в свою чергу, збільшити виробництво продовольства.

При цьому держава повинна здійснювати контроль за цінами сільськогосподарських виробників та переробних підприємств харчової промисловості. Дуже важливою буде фінансова підтримка зі сторони держави у вигляді субсидій та пільг для виробників сільськогосподарської продукції та переробних підприємств.

Фінансова допомога зі сторони держави дасть змогу покрити всі необхідні витрати фермерам та підприємцям, що сприятиме за-

доволенню усіх учасників ланцюга: фермер – переробне підприємство – споживач.

Окрім, зниження податків, надання дотацій та пільг, вважаємо, що потрібно на підприємствах харчової промисловості здійснювати інвестування в інноваційну діяльність, використовуючи досвід зарубіжних країн. Також, для створення та розвитку переробних підприємств держава могла б надавати безвідсоткові кредити на умовах регулярного звітування про діяльність підприємств, що нею фінансуються. Щоб збільшити обсяги сировини, необхідної переробним підприємствам харчової промисловості, держава повинна збільшувати площі земель сільськогосподарського призначення і давати їх в оренду аграріям на взаємовигідних умовах.

Висновки. Отже, економічне стимулювання на державному рівні в харчовій промисловості потрібно застосовувати відносно промислових підприємств по переробці сільськогосподарської продукції та надавати пріоритети галузям, що володіють значним експортним потенціалом (зерновій, борошномельно-круп'яній, цукровій, олійно-жировій, спиртовій, плодоовочево-консервній тощо).

На нашу думку, стимулювати суб'єктів господарювання до активної діяльності в сфері харчової промисловості можна повністю звільнивши від сплати ПДВ, частково знизивши ставку податку на прибуток, надаючи державні пільги та безвідсоткові кредити пріоритетним переробним виробництвам галузі, а також тим, що володіють значним потенціалом для її розвитку.

Створивши належні умови для розвитку переробних виробництв у харчовій промисловості в нас зменшиться необхідність в імпортуванні харчових продуктів, а це є цілком можливим, адже власна сировинна база, виробничі потужності це цілком дозволяють і, що саме головне, попит на дану продукцію є завжди і скрізь.

1. Бутко М. П. Тенденції, особливості та ефективність розвитку харчової промисловості України як базової галузі агропромислового комплексу / М. П. Бутко, Я. Г. Ясько // Агросвіт. – 2007. – №18. – С. 6–11.
2. Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Мостенська Т. Л. Показники стану молочної промисловості України / Т. Л. Мостенська // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2009. – №29. – С. 91–94.

4. Продовольчий комплекс України : стан і перспективи розвитку / Л. В. Дейнеко, А. О. Коваленко, П. І. Коренюк, Е. І. Шелудько; За ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К. : Наукова думка, 2007. – 276 с.
5. Тарасюк Г. М. Потенціал підприємств харчової промисловості Житомирської області і : основні тенденції і планування розвитку : монографія / Г. М. Тарасюк. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 277 с.
6. Шибунько С. «Золотий вік» консервації не минув? / С. Шибунько // Харчовик. – березень, 2015. – №5–6.
7. Шибунько С. Молочний ринок України / С. Шибунько // Харчовик. – 1 червня. – 14 серпня, 2017. – №6–7 (233). – 12 с.
8. Шкурко М. Льон для здоров'я українців! / М. Шкурко // Харчовик. – 15 серпня. – 25 вересня, 2017. – №8 (235). – 8 с.
9. Юхновський І. Р. Харчова промисловість України : стан та перспективи / За ред. академіка НАН України І. Р. Юхновського. – К. : ФАДА, ЛТД, 2001. – 388 с.
10. Якимчук Т. В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №4. – С. 162–168.